

NHF

NORDISK HERPETOLOGISK FORENING

53. ÅRGANG 2010/2011 SEPT/OKT NR. 3

Krybdyr på Fuerteventura

Akvarierack

**Krybdyr og
mikroklima**

**Firben-
stengærdet**

Krybdyr på Fuerteventura

**Rune Stegmann
Hansen**

Gymnasievej 163 1.TH
4600 Køge

runaldo@gmail.com

Tredje og sidste artikel i en serie om herpetofaunaen på De Kanariske Øer.

I januar 2010 var jeg sammen med kæresten 8 dage på Fuerteventura. Her fik vi os indlogeret på et all-inclusive hotel, og da vi havde lejet en bil fik vi mulighed for at se det meste af denne fascinerende ø.

Rejsens hovedformål var bestemt ikke feltherpetologi, men på en ø hvor krybdyrene findes stort set over alt, var det forholdsvis nemt at observere dem. Med udgangspunkt i min rejse vil jeg i denne artikel fortælle lidt om selve øen, dens natur og krybdyrene kombineret med de erfaringer jeg gjorde mig ved at observere dem i deres naturlige omgivelser. Samtidigt vil jeg også kort fortælle om de arter jeg desværre ikke havde held med at observere.

Fakta og information om øen

Fuerteventura en del af øgruppen *De Kanariske Øer*, der ligger ud for Nordvestafrika. Fuerteventura er, med en afstand af ca. 100 km, den af øerne, som ligger tættest på Afrikas kyst. Øen er ca. 100 km lang og 31 km bred og med et areal på 1660 km², svarer dens størrelse ca. til Lolland-Falster.

På Fuerteventura finder man flere forskellige typer af landskaber. Vulkanerne præger en stor del af øens landskab, og der findes da heller ikke et eneste sted på øen hvorfra de ikke er synlige. Øen gennemskæres af flere små vulkanske bjergkæder, som præger hver deres område af øen. De højeste bjerge på Fuerteventura er over 800 m høje. Overalt hvor der er bjerge eller vulkaner, støder man på kløfter eller raviner (af de lokale kaldet Barrancos) hvor igennem den sparsomme regn bliver ledt væk. Der er store forskelle på størrelsen af disse barrancos. Nogle er små og ganske ubetydelige og kan rent størrelsesmæssigt sammenlignes med en dansk å eller bæk. Andre barrancos, især dem som findes ved øens bjergkæder, er store og ganske imponerende udformet. Hvor de vulkanske bjerge ikke er fremherskende, støder man derimod på langstrakte sletter. Enkelte steder, såsom syd for byen Corralejo og ved halvøen Jandía som ligger på den sydlige del af øen, finder man endda vidtstrakte sandklitter, hvis sand er blæst dertil fra Sahara-ørkenen. Klimaet kan betegnes

Udsigt fra bjergene ved Betancuría i sydlig retning.

I bunden af dalen skærer en barranco sig gennem landskabet. Læg mærke til hvor frodigt der er i dalen og på siden af bjergene. Området er begunstiget af højden, hvorfor der er lidt køligere og med mere nedbør.

som meget mildt. Om vinteren kommer dagtemperaturen ikke meget over 20 og heller ikke meget under, mens den om sommeren som regel bliver under 30. Øen modtager ikke megen regn, hvorfor vegetationen de fleste steder er yderst sparsom. Træer er der, med undtagelse af i byområder, ikke mange af. Den sparsomme vegetation består primært af endemiske sukkulenter, buske og tornede krat. Årsagen hertil skal hovedsageligt findes i de allestedsnærværende, fritgående geder, som øens urbefolkning bragte med sig. Disse geder har langsomt, men sikkert bidraget til at udrydde en stor del af øens oprindelige vegetation, hvilket tydeligt kan ses, når man bevæger sig rundt på øen. Udover geder kan man også møde andre dyr. Af fugle kan blandt andre nævnes tårnfalke *Falco tinnunculus dacotia*, musvåger *Buteo buteo insularum*, ravne *Corvus corax canariensis*, hærfugle *Upopa epops* og middelhavssølvmåge *Larus michahellis*. Pattedyrene er også

repræsenteret, om end i et noget mindre omfang. Vildkaninen *Oryctolagus cuniculus*, et nordafrikansk jordegern *Atlantoxerus getulus* og det nordafrikanske pindsvin *Atelerix algirus* er alle blevet indført til øen. Fuerteventuras oprindeligt hjemmehørende pattedyrsfauna er dog yderst beskedent. Kanarisk Spidsmus *Crociodura canariensis* er udover de forskellige arter af flagermus, det eneste oprindelige landlevende pattedyr på Fuerteventura.

Krybdyrene

Østligt Kanariefirben, *Gallotia atlantica*

Bemærk: Arten har intet anerkendt populærnavn på dansk, hvorfor jeg her benytter det navn jeg finder mest passende.

Udbredelse

Arten tilhører den for De Kanariske Øer endemiske slægt af ægte firben, *Gallotia*. Nominatformen *Gallotia atlantica atlantica* har

Vulkan og lille barranco, syd for Las Dunas de Corralejo. Fuerteventuras vulkanske oprindelse fornægter sig ikke og vulkanerne præger en stor del af øens landskab. Når det regner bliver vandet ledt væk af "barrancos", som på dansk oversættes til kløfter. Barrancoen på billedet kan størrelsesmæssigt sammenlignes med en dansk bæk.

sin udbredelse på Lanzarote og de tilstødende øer, hvorimod underarten *Gallotia atlantica mahoratae* findes på Fuerteventura og Isla Lobos. Yderligere er arten blevet indslæbt til en anden af De Kanariske Øer, Gran Canaria. Her finder man en bestand syd for øens lokale lufthavn, Aeropuerto de Gran Canaria. Denne bestand tilhører formentligt sidstnævnte underart.

Beskrivelse

Hos hanner af *Gallotia a. atlantica* ses en samlet længde på ca. 28,5 cm fra hale til hoved, hvorimod hunnerne maksimalt opnår en længde på 19,5 cm. Med *Gallotia a. mahoratae* oplever man ikke ligeså stor størrelsesforskel mellem kønnene, og denne underart er da også betydeligt mindre end nominatformen. Hannerne bliver maksimalt 22,5 cm lange, hunnerne opnår en længde på op til 18,5 cm. Denne art er yderst variabel, og findes i mange forskellige former, og det er ikke ualmindeligt

at man selv indenfor et lille begrænset område kan finde flere farve- og mønstervarianter, hvormed man formentligt med rette kan kalde den for polymorf. Sammenligner man individer der tilsyneladende deler det samme grundlæggende mønster, kan der være en stor farveforskel individerne imellem. Udover den "normale" længdestribede form findes bla. melanistiske, hypermelanistiske, ensfarvede (concolor) og spættede former. Ifølge mine egne observationer kan man have svært ved at skelne de forskellige varianter fra hinanden, især fordi de ofte er blandet. Jeg lagde desuden mærke til at der ofte var synlige farve- og mønsterforskelle fra sted til sted. Arten er som nævnt yderst variabel, men den har også nogle karakteristiske kendetegn, som går igen hos alle populationer.

Fælles for alle former er, at de er plettede på siderne, og at struben har en sort farve. Dette gælder hanner såvel som hunner.

G. a. mahoratae, voksen han, Isla Lobos.

På Fuerteventura er der ofte langt mellem byttedyrene, så man må formode at de ikke kan tillade sig at være kræsne. De smådyr man oftest støder på er bænkebidere, biller, edderkopper, fluer og myrer. Sidstnævnte så jeg især de meget unge firben spise. De voksne firben så jeg derimod tit spise de fluer, som var indenfor rækkevidde. I litteraturen nævnes det at kadavere kan indgå i fødevalget. Udover diverse smådyr og insekter, indeholder kosten også en betydelig mængde vegetabilsk føde. I en undersøgelse på Fuerteventura, fandt man frem til, at 12% af firbenenes afføring indeholdt rester af frugt. Jeg havde i øvrigt selv den fornøjelse at overvære en hun spise bladene af en indfødt sukkulent, *Traganum Moquinii*. Det virker ikke usandsynligt, at firbenene er i stand til at få noget af deres væskebehov dækket ved at indtage vegetabilsk føde, da frugter og sukkulenter indeholder meget væde.

Egne erfaringer med observation og fangst
Østligt Kanarifirben er dagaktivt og lever ikke skjult, hvorfor det er nemt at observere. Om vinteren er det aktivt det meste af dagen, hvis solen skinner. På og omkring hotellet

lagde jeg mærke til, at de første firben kom frem mellem kl. 9 og 10 om formiddagen. Det var om formiddagen at firbenene på lavastensmurene var mest aktive. Fra middagstid til ud på eftermiddagen var de ikke nær så aktive og skjulte sig en stor del af tiden dog uden at forsvinde helt. Sidst på eftermiddagen blev de mere aktive og var mere fremme. Når klokken blev ca. 18 gik firbenene til ro. På overskyede dage med meget lidt sol gemte de sig for det meste. Dog var de hurtige til at udnytte sporadiske huller i skydækket, og de kom derfor frem fra deres skjul lige så snart de mærkede solens varme. Det oplevede jeg bl.a. på en udflugt til den lille ø Isla Lobos, der ligger ud for det nordlige Fuerteventura. Dagen startede rimeligt køligt, og sol var der ikke meget af. Vi ankom til øen ca. 12:30, og der var næsten ingen firben at se. Yderligere blæste det kraftigt (hvilket i øvrigt er helt normalt på Fuerteventura, selv når solen skinner og der ingen skyer er på himlen). Midt på eftermiddagen, da vi havde gået det meste af vandreruten, begyndte solen at titte frem mellem skyerne, og vinden blev stille. Firbenene havde været i underskud af

G. a. mahoratae, voksen hun fundet på et stengærde indenfor hotellets område, Las Dunas de Corralejo. Dette individ har meget tydelige længdestriber og var vel nok det mest farverige jeg observerede.

sol dagen igennem og begyndte nu at myldre frem. De var overalt hvor man kiggede, og på visse strækninger af vandrestien virkede det næsten som om, at der for hver busk var minimum et firben. Ved nogle buske kunne man endda se en enkelt han mænge sig med op til 4-5 hunner. Jeg tror godt, at jeg uden at lyve kan sige, jeg så flere hundrede firben den eftermiddag.

Østligt Kanariefirben er mere end almindeligt hurtigt, og yderst svært at fange om dagen, når det er varmet op. Jeg vil skønsomt vurdere at et voksent individ, der midt på dagen har opnået sin optimale kropstemperatur, er i stand til at tilbagelægge ca. 2 m pr. sekund. Det siger sig selv, at der kan et menneske ikke følge med. Tilføj så at firbenene ved den mindste fare flygter i skjul. Dette skjulested kunne f.eks være en stor samling sten, hvor man ikke ved præcist, hvilken sten det gemmer sig under. Skulle man være så heldig at vende eller flytte den rigtige sten, ja så spæner firbenet blot 2-3 meter hen til en anden stembunke i nærheden, hvor man så kan begynde forfra. Har firbenet derimod søgt tilflugt i en busk har man måske

en spinkel chance for at fange det. Hvis altså busken ikke er af den tornede slags. Man kan dog næsten være 100 % sikker på, at firbenet nok skal spæne hen til nabo-busken i tide inden man trænger det op i en krog. På mure og stengærde er chancen for at fange et Østligt Kanariefirben endnu mindre, da de på sådanne steder blot kryber i skjul inde i muren. Jeg fandt således hurtigt ud af, at skulle jeg have en realistisk mulighed for fangst, var jeg nødt til at overraske dem mens de sov.

Efter mørkets frembrud bevægede jeg mig derfor ud i nærheden af hotellet for at vende sten. Når man vender en sten hvorunder et firben sover, går der som regel par sekunder eller mere, før det opdager ens tilstedeværelse. Værdifulde sekunder som gør at man nemt kan fange dem, inden de vågner og stikker af. Alle mine fangster af Østligt Kanariefirben foregik på den måde.

Østkanarisk Murgekko
Tarentola angustimentalis

Bemærk: Arten har intet anerkendt

G.a. mahoratae, ungdyr fra Las Dunas de Corralejo. Individet her blev fundet under en sten efter solnedgang.

populærnavn på dansk, hvorfor jeg her benytter det navn jeg finder mest passende.

Udbredelse

Arten tilhører slægten af murgekkoer, *Tarentola*, som findes udbredt i landende omkring Middelhavet, Nærøsten, Nordafrika og de Kanariske Øer. Den findes kun på Fuerteventura, Lanzarote og omkringliggende småøer. Ingen underarter er blevet beskrevet.

Beskrivelse

I naturen bliver Østkanarisk Murgekko op til 16 cm lang, og er dermed den største gekko på De Kanariske Øer. Af udseende minder den meget om Almindelig Murgekko, *T. mauritana*, der findes udbredt i landene omkring Middelhavet - af den grund blev det tidligere betragtet som variant af denne.

Som hos alle de andre kanariske murgekkoer er Østkanariske murgekko i stand til at skifte farve i løbet af dagen. I de varme dagtimer, hvor Østkanarisk Murgekko opholder sig i solen, er den som regel meget mørk i farven. Om aftenen og om natten bliver farven gradvis lysere.

Kønnsforskelle

Der er ingen markante, ydre forskelle mellem kønnene hos Østkanarisk Murgekko.

Foretrukne habitater

Østkanarisk Murgekko deler ofte levested med Østligt Kanariefirben. Den bebor stort set alle slags habitater i dens udbredelsesområde. På steder med mange skjulesteder, kan den være meget talrig. Sådanne habitater kan bl.a. være områder med mange sten hvorunder den kan gemme sig men også områder med mange buske. På Fuerteventura har man mange steder opsat gærde lavet af lokale lavsten både ude på landet og i byområder. Lavstenene, som disse gærde er lavet af, er ofte af meget forskellig størrelse, hvilket medfører mange huller og hulrum. Derfor tilbyder gærdene masser af skjulesteder for gekkoerne, hvorfor man ofte kan observere flere individer på samme mur. Østkanarisk Murgekko lader, i modsætning til den almindelige murgekko, *T. mauritana*, ikke til at opholde sig på husmure. På trods af mange timers intens eftersøgning i aftentimerne, lykkedes det mig ikke at finde én eneste gekko på hotellets ydre

G.a. mahoratae voksen hun, Las Dunas de Corralejo.

vægge, selvom det myldrede med gekkoer lige udenfor hotellets område.

Forplantning og levevis

Årsrytme og forplantning

Østkanarisk Murgekko er, grundet det milde klima, aktiv året rundt. Parringstiden begynder i marts. Drægtige hunner kan findes fra slutningen af maj til midten af juli. For det meste lægger hunnen to æg per kuld - unge hunner lægger dog som regel kun ét enkelt.

Adfærd og levevis

Østkanarisk Murgekko er et territorielt dyr. Hannerne tolererer slet ikke hinanden men kommer nogenlunde overens med hunnerne, der ikke er nær så territoriale. Gekkoerne er aktive både om dagen og om natten. Om dagen gemmer de sig for det meste, men de kommer dog frem for at varme sig i solen. Om aftenen er de mere fremme.

Østkanarisk Murgekko lever af insekter og andre smådyr, som den kan finde. Jeg bemærkede at byttedyr som biller og bænkebidere kun var at finde under sten og andre skjulesteder selv om aftenen. Dvs. at

gekkoerne formentligt ikke behøver at forlade sit skjul for at jage dem. Andre byttedyr som fluer, græshopper og edderkopper lever ikke skjult, og gekkoerne er derfor nødt til at forlade sit skjulested for at jage dem.

Egne erfaringer med observation og fangst

Selvom Østkanarisk Murgekko ofte er aktiv om dagen, kan det ofte være svært at observere dem. Vil man se dem frit fremme, skal man lede på lavastensmurene, som findes stort overalt på Fuerteventura. Her kan man se, hvordan de sidder på murene og varmer sig i solen. Man finder dem nemmest om formiddagen og sidst på eftermiddagen. En anden måde at finde dem på, er at vende de sten, som de gemmer sig under. Det kan som regel betale sig, hvis man ikke er alt for utålmodig. Når man vender en sten, hvorunder/hvorpå der sidder en gekko, vil den ofte reagere ved at kravle rundt på stenen uden decideret at flygte. Dvs. at hvis man vender og drejer stenen vil gekkoen såmænd blot flytte sig således at den er uden for ens synsfelt. Er man hurtigt nok med ens hænder, kan man nå at fange den, inden den stikker af. Efter mørkets frembrud

G. a. mahoratae, voksen hun fundet i en baggård i byen Betancuría.
Arten trives fint ved menneskelig bebyggelse, hvorfor dette ikke er noget særsyn.

forlader nogle af gekkoerne deres skjulested og begynder at søge efter føde imellem buske og sten, mens andre forbliver skjult. På det tidspunkt er gekkoerne ikke specielt hurtige, og de er derfor nemme at fange. Dette gælder også de gekkoer, som man finder ved at vende sten.

Østkanarisk Valseskink

Chalcides simonyi

Bemærk: Arten har ikke noget anerkendt populærnavn på dansk, hvorfor jeg her benytter det navn jeg finder mest passende.

Udbredelse

Arten findes kun på Fuerteventura, Lanzarote og den lille ø Isla Lobos. Dens hovedudbredelse finder man på Fuerteventura. Her findes den i højlandet omkring byen Betancuria, i bjergene i den nordlige del af øen, i bjergene ved Las Playas, samt i et lille område i bjergene på den sydlige halvø Jandia. På Lanzarote er den kun blevet fundet i bjergene ved Haría. Arten er generelt

sjælden og forekommer kun i isolerede forekomster. Af IUCN betragtes Østkanarisk Valseskink som endangred (truet).

Beskrivelse

Østkanarisk Valseskink tilhører slægten Valseskinke, *Chalcides*, som findes vidt udbredt i landene omkring Middelhavet, Mellemøsten samt den nordlige halvdel af Afrika (landene omkring Sahara). Den blev først beskrevet som en underart af *T. polylepis*, som findes i Vestsahara og Marokko, men senere hen ophøjet til egen art. Østkanarisk Valseskink er med sine op til 30 cm den længste Valseskink der findes på De Kanariske Øer. Arten har som regel en mørkebrun grundfarve på oversiden.

Foretrukne habitater

Østkanarisk Valseskink findes overvejende i fugtige områder med megen vegetation som f.eks. i bunden af slugter (Barrancos) og ved byer, hvor man kunstvander vegetationen. Fugtige områder er en mangelvare på

G. a. mahoratae, voksen han, Betancuria.

Hannerne er ofte mørkere farvet end hunnerne og kendetegnet ved at have større hoveder i forhold til kroppen. Samtidig er halen også længere.

Fuerteventura (med undtagelser af byerne hvor man kunstvander træer og planter), og årsagen til dens begrænsede udbredelse skal nok findes heri.

Forplantning og levevis

Årsrytme og forplantning

På trods af det milde klima i skinkens udbredelsesområde, går skinken i vinterhvile i et par måneder hver sæson.

I februar og marts kommer de frem igen og da begynder parringstiden. Arten er levendefødende, og hunnen får op til to kuld om året, hvoraf det første som regel bliver født i april eller maj.

Adfærd og levevis

I litteraturen angives det at myrer, billelarver, orme og små snegle udgør Østkanarisk Valseskinks føde. Derudover spiser den også gerne frugt.

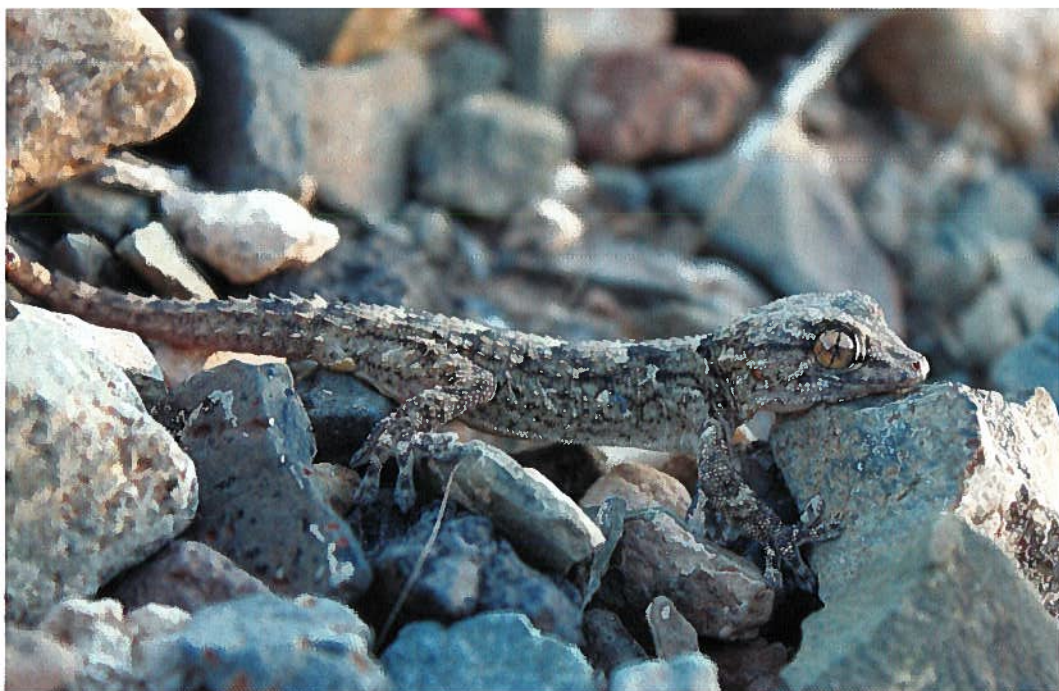
Egne erfaringer med observation og fangst

Jeg var desværre ikke så heldig at observere

denne art, hvorfor jeg ikke personligt har nogen erfaring med observation og fangst. Jeg besøgte øen i januar måned, hvor dyrene var gået i vinterhvile, og de var derfor ikke fremme. Dog fik jeg set nogle af artens mulige levesteder omkring byen Betancuria og på øen Isla Lobos.

Andre arter

Udover de tre indfødte arter (Østligt Kanariefirben, Østkanarisk Murgekko og Østkanarisk Valseskink) findes der ved hovedbyen Puerto Del Rosario nogle indslæbte/udsatte bestande af firbenet *Gallotia stehlini*. Denne art stammer oprindeligt fra Gran Canaria og er, skønt den er tæt beslægtet med Østligt Kanariefirben, nem at kende fra denne. *Gallotia stehlini* er med en maksimal kropslængde på op til 80 cm væsentligt større og er desuden anderledes farvet. Dens grundfarve er nærmest ensfarvet brun, og den har i modsætning til Østligt Kanariefirben ingen prikker på siderne. Af en lokal beboer i byen Betancuria fik jeg at vide,

Tarentola angustimentalis, voksent individ fundet sydvest for byen Tuineje.

at man både inden i og uden på på byens huse kunne observere en anden art af gekko end Østkanarisk Murgekko. Den lokale kvinde beskrev den denne gekko som værende meget lyst farvet. Der kunne formentligt være tale om en indslæbt/indført bestand af Europæisk Halvfingergekko *Hemidactylus turcicus*, men da jeg ikke ved selvsyn fik set denne art og heller ikke er stødt på litteratur, der nævner indslæbte/indførte gekkoer på Fuerteventura, kan jeg reelt kun gisne om artsnavnet.

Foruden de landlevende krybdyr, kan man i havet omkring Fuerteventura være heldig at finde forskellige arter af havskildpadder, såsom Suppeskildpadde *Chelonia mydas*, Ægte Karetteskildpadde *Eretmochelys imbricata*, Læderskildpadde *Dermochelys coriacea*, Kemps Ridley, *Lepidochelys kempii* og Uægte Karretteskildpadde *Caretta caretta*. Sidstnævnte er den hyppigst observerede. Ingen af de nævnte arter yngler på Fuerteventura.

Afslutning

Selvom det kan lyde ret beskedent med tre indfødte arter af krybdyr, så vil jeg tillade

mig, at sige, at det ikke nødvendigvis er negativt. Fattig men dog alligevel rig er efter min mening en passende beskrivelse af herpetofaunaen på Fuerteventura. Man møder nemlig krybdyrene overalt på øen, og de er derfor ikke svære at finde. Selv i byområder kan de være talrige, og man behøver derfor ikke nødvendigvis at afsætte megen tid for at observere dem. Dette gør Fuerteventura til et glimrende sted at dyrke sin interesse for feltherpetologi, uden at man behøver at gå alt for meget på kompromis med rejsefæller, der ikke nødvendigvis deler samme interesse som én selv.

Øen har flere seværdigheder som også er værd at besøge. Udover den flotte natur og det bjergtagende landskab er der mange gode shopping-muligheder i byen Morro Jable, muligheder for at stifte bekendskab med øens oprindelige folk, mayoerne, på Museo Arqueológico de Betancuría, besøge den imponerende dyrepark/botaniske have Oasis Park i La Lajita, samt nyde den lokale kultur og detyderst behagelige klima.

Tarentola angustimentalis, voksent individ fra Betancuría.

Det er meget almindeligt at se denne art opholde i stengærder, selv i menneskelig bebyggelse. Selvom arten primært er nataktiv, kan man ofte se dem sole sig sådanne steder ud på eftermiddagen.

Summary

Rune Stegmann Hansen and his girlfriend visited the Canarian island of Fuerteventura in January, 2010. In this article he describes the nature and landscape of this magnificent volcanic island and tells of the experiences he made observing the native reptiles he encountered on Fuerteventura itself and the nearby islet of Isla Lobos. The Fuerteventuran herpetofauna is relatively speaking, quite modest consisting of only three native species. He was able to observe two them; the Atlantic Lizard *Gallotia atlantica mahoratae* and Eastern Canary Gecko *Tarentola angustimentalis*. As they are very common across the island it was no problem finding them just about everywhere, giving him a good opportunity of observing them in their natural surroundings. The only native reptile that he didn't observe was *Chalcides simonyi*, a rare and endangered species of skink endemic to the islands of Fuerteventura, Isla Lobos and Lanzarote. Besides having three native species of reptiles, an introduced population of Grand Canaria Giant Lizard *Gallotia stehlini* exists around the main city of Puerto

del Rosario. In the village of Betancuría a local inhabitant told of an unknown species of gecko that frequently entered the houses, a behavior unnatural to the native gecko *Tarentola angustimentalis*. As the local woman had a good knowledge of the native reptiles, she was convinced that the geckoes entering the houses were not *Tarentola angustimentalis*. She described the unknown species of gecko as having a light coloration, leading to the assumption that the gecko in question could be *Hemidactylus turcicus*, a Mediterranean species of gecko that has been introduced by man into many parts of the world. As the author didn't observe this species himself, it remains an assumption.

Litteraturliste

Glandt, Dieter, Taschenlexikon der Amphibien und Reptilien Europas (2009)

Olesen, Jens M. & Valido, Alfredo, Lizards as pollinators and seed dispersers: an island phenomenon: TRENDS in Ecology and Evolution Vol. 18 No. 4 April 2003